

ROZSNYAI ERVIN

Csillag égjen homlokán

VERSEK, FORDÍTÁSOK

BUDAPEST

© Rozsnyai Ervin, 2007

Letölthető:

[\[PDF formátumban \]](#) [\[EPUB formátumban \]](#)

---

*Nem semmiség a halottak szeme,
a hűlt tekintet, a szótlán parancsszó,
a föld alól feldübörgő zene,*

panaszt morajló, haragot viharzó.

*Haragjuk ha a föld alól kicsap,
mit mondhatok: hogy mégse volt hiába?
Mit mondhatok, ha szétpattant a Nap,
és nincs többé se előre, se hátra?*

*Mit mondhatok, ha egykori hajók
nem kikötőt: sírt keresnek maguknak?
Ha lékelt álmok, semmire se jók,
elnehezülnek és a mélybe buknak?*

Haza-sürgető

Vekker

Lehetnék – tán voltam is egyszer –
néhány hőfokkal lelkesebb.
Mint megbízható, régi vekker,
csöröghetnék, ha jön a reggel,
s tudnám, hogy kinek és minek.

Lehetnék – miért is ne? – boldog,
talán muzsikus, vagy ilyesmi,
hegedülhetnék a tetőn.
Ki tudja, mi fog még megesni?
Amilyen furcsák ma a dolgok,
szélesre nyílhat a vakablak,
csiga a fűben szárnyra kaphat,
dacosan, vakmerőn.

Ami kell, ami nem

Fölös színnek,
fölös szónak
lenni nem szabad,
de sohasem fölösleges

a gondolat.

A gondolat,
az igaz beszéd.
A szó, ha nem riad,
de felriaszt,
félholt legyél bár, felcibál –
abból sosem elég.

Vonzóbb is némiképp,
mint az irodalom má parfümözött
kutyaurülék.

Hajnalórák

A hajnalórák a legtermékenyebbek.
Együtt világosulnak az éggel
a gondolatok.

A hajnalórák a legszomorúbbak.
Együtt homályosulnak
az álmok és a csillagok.

Nagypapa visszaemlékezéseiből

Az én időmben
történtek ám sok csuda dolgok!

Egyszer például
metszőkötött a téesz-istállóból a Riska,
azt hittük, ellopták, de nem:
levél jött tőle egy napon,
hogy beállt légikisasszonynak, és nemsokára férjhez megy.

No, a Riska szerencséjének híre menván,
elszőkötött a halastavunkból egy kan-ponty
– bár meglehet, hogy keszeg volt, nem emlékszem,
vagy talán mégis inkább ponty volt –,
azt hittük, ellopták, de nem:
szopránnak szerződött az operába,
ő énekelte Rozina szerepét,
vagy Rozinantét, már nem is tudom.

Akkoriban
sok káposzta termett minálunk,

és hogy el ne lopják,
mint a pontyot
– bár talán mégis inkább keszeg volt –,
meg a Riskát,
akiket ugyan nem loptak el,
de akár el is lophattak volna –
szóval, hogy a káposztát el ne lopják,
éjjeliőröket szegődtetett az elnök,
mert igen akkurátus volt és körültekintő.

És akkor történt az a csudálatos átváltozás,
vagy metamorfózis, mint a nép egyszerűbb fiai mondják,
hogy aki este még éjjeliőr volt,
az reggelre csudálatosan átváltozott.

Úgy bizony!
Képzeljék csak el:

este még normális éjjeliőr,
van neki nadrágja, cipője,
reggel meg szarvat hord és csupa szőr,
mivelhogy kecske lett belőle.

A hazaáruló

A hazaáruló
pár szál virággal
tisztelgett az emléktáblánál, amelyről
ő maga küldött elszánt
bronz pillantást a semmibe,
s így szólt: „Okos voltál, öregfiú,
hogy annak idején
ki nem felejtettél egy eldugott falut,
egy isten háta mögé bújt tanyát sem,
mindent elpasszoltál az utolsó göröngyig,
amíg még viszonylag jó ára volt,
mert látod, ma már kutya sem vesz hazát,
pang a piac, nyomottak az árak,
a gyártás is leállt.”

Teve és miniszter

A fecskék csak fecsegnek,
de hallgasd miniszterünket,
magvas beszéddel mint kecsegtet

valamennyiünket:
honunkban ma már
– úgymond – akár
vagyont is gyűjthet,
aki nem számár.
Szava muzsika szívünknek-fülünknek.

E szóra, mely
tompá elméket élez,
feldöccen bennem is
a megsibbadt remény:
bizony, akarni kell csak,
és nem leszek szegény,
a tövis másoké lesz,
a rózsá az enyém –
s lám, máris otthonosabban
malmozgatok e honi sivatagban,
tevémet tetemén.

Gondatlanság

Egyszer egy torony,
amit játékkockákból raktak,
kiállt az esőre:
nőni szeretett volna még
az égig, vagy tovább.
Nem a hiúság hajtotta, inkább
az érdeklődés, a kíváncsiság.
Nőtt is derekasan, egyre nőtt,
kinőtt az esőből,
túlnőtte a felhőket, a léggömböt,
s ha felágaskodott,
csúcsos gúlafeje
belekarcolt a semmibe.
De mert igen hűvös volt odafenn,
érett megfontolással a torony
úgy döntött, nem nő tovább.
Beburkolózott
a vastag éjszakába,
homlokába húzott
egy prémes csillagot,
és otthonosan berendezkedett
új lakhelyén.
Sokat elmélkedett,
szemlélődött,
nézegette a felbukkanó objektumokat.
Ha néha-néha arra vetődött
egy úrhajó,

váltottak néhány udvarias szót,
tudakozódtak egymás hogyléte felől,
majd a vendég,
köszönésképpen megbiccentve orrát,
tovább siklott,
volt még valami dolga.

Címre sem érdemes

Kis semmi-gondolat,
röptében elkapod,
aztán elengeded:
hadd szálljon, míg lehet,
amíg el nem nyelik
ragadozó szelek,
öklelő viharok,
mély torkú fellegek.

Mahalia énekel

(Budapest, 2006. szeptember-október)

Sziszegtető, kampós idők,
húsba verődök:
országnyi téboly
hökkent arcokba csattan,
s magába torzult élvezettel
ronggyá kaszabolja,
ami csak elébe ájul –

országnyi téboly,
országnyi szégyen –

üvölteni,
azt kellene, üvölteni, ha már
visszalapátolni nem tudom ezt a kizúdult
süppedt agyú fortéimét, ezt a
szánalmas undort, amely
ráteríti bűzét
életekre és logikákra –

üvölteni, átkozni, káromolni –
de az se lenne jó, csak széthírlelné,
hogy pillanatnyilag milyen
dühítően védtelen vagyok –

keresek inkább valami gyöngyöt odalenn,
például Mahalia énekét,
egy régi karácsonyi spirituálé
fekete ragyogását –

s lám, a sebezhetetlen hangzatokból
sorra kibomlanak
elhamvadt holnapjaim emlékképei,
s velük a karcolatlan bizonyosság,
hogy a gonosz csak időleges, és
nem ér fel a csillagokig.

Kalmár József búcsúja [*]

Homlokomon rózsa, ólommagból fakadt,
mellemre friss szekfűt tűztek hegyes vasak.
Testemben a halál pirosat virágzott,
emlékeztek-e rá, csepeli akácok?

Emlékeztek-e a dülöngő ködökre,
véremmel ittasult, keserű rögökre?
Agatok a szélben sír-e szégyenében,
hogy nem lett husánggá, suhintani értem?

Akiből vétettem, Csepel gyári népe,
szólíts számadásra, ím állok elébe:
hulló éveimet sose számolgattam,
földedbe vettem, kenyerednek adtam.

Véremet ha veszik, az is a te véred,
keserű rögökben terem abból élet,
életemnek nedve a mélybe szivárog,
lombotokká leszen, csepeli akácok.

---

[*] Kalamár József (1895-1956) asztalos, a Csepeli Városi Tanács elnöke, a csepeli munkásmozgalom egyik vezetője. Az 1918-as őszirózsás forradalom alatt a WM-gyár munkástanácsának tagja volt; a Tanácsköztársaság idején a csepeli vörös gyalogezred katonájaként védte hazáját a cseh intervenciós csapatok ellen. 1956. október 26-án elhurcolták, megkínózták és megölték. Holttestét meggyalázták, szájába szemetet tömtek.

Az itt közölt szöveg egy 1957-es vers módosított változata.

[\[vissza\]](#)

Helyettes didergő

Élesre fent fagyok
kék villanását
a halottak nem észlelik.
Nincs módjuk egymáshoz mérni és
megkülönböztetni a dolgokat,
hőfokokat, színeket,
mióta beleszikkadt csontjaikba
egykori készülődések és beteljesülések
bizsergő ígérete.

Honnan is tudhatnák,
milyen vacogtató
egy gödörnyi üresség?

Én didergek helyettük.

Zsánerkép

Ritkásan, reménytelenül
homálylanak az utcai lámpák
az óbudai temető peremén,
fullasztó, súlyos feketévé
tömörítve a csendet,
amíg be nem imbolyog a busz,
odasúrlódik a megállóba,
és borzongva araszol tovább.

Egyébként sincs

Che Guevarát köpködik
talpig progresszív úriemberek,
ami igencsak rendjén való:
szépen is állnánk,
ha épp *ezek* szólnának róla
valami félig-meddig tisztességeset –

csak az nincs rendjén, hogy csúszkálva kell
egyensúlyozni a lezüllött szellem
tócsákba gyűlt végtermékeiben,
befogott orral, amikor

egyébként sincs levegő.

Ha kérded

Ha kérded, hol lehetnél boldog,
miféle csillagzat alatt,
azt válaszolom: tedd a dolgod,
és ne kérdezz bolondokat.

Tudod, hogy alkalmasabb délkör
lappang a horizont mögött.
Keresd, míg ki nem lépsz a képből,
s magába nem szippant a köd.

Hacsak

Nem jó dolog
tudni az igazat,
mert nézd csak,
melletted ki marad:
egy-két ótestamentumi
félnótás alak,
meg néhány holnapra esedékes
árnyék, akinek
nem lesz jussa többé
hússal bevont
csontozatra,
erek és idegek
formatervezett
mintázatára,
lélekre, emberi alakra,
tavaszra, nyárra,
kérlelésre, panaszra,
káromkodásra,
hacsak...

Nos, ezt a félbehagyott,
hosszan tekergő mondatot
fejezd be te magad,
zuhants pontot utána.

Úgy segélyen

Halljátok hát, bujdosó társak,
kuruc szívű derék vitézek:
a mi nagyságos fejedelmünk
elment tőlünk, magunk maradtunk.
Hagyott bánatra, árvaságra,
az elzsiványult ég alatt, hol
nincs menedék, ha csontjainkig
hasít az emlék jégverése,
és az álmok, gonosz pribékek,
karóba húzzák éjszakánkat.
De sohasem szánt volna minket
láncos rabságra, hódolásra,
holtában is arcunkba köpné
sistergő átkát, ha hunyászón
sündörögnénk a maradékért,
amit az urak odalöknek.
Meghagyta, hogy míg karunk bírja,
forgassuk vitézül a kardot,
s ha erőnk végképp lehanyatlik,
és menni kell, nincs több kibúvó,
vágjuk szemébe a halálnak:
az én életem silány zsákmány,
mit érsz vele – én nem halok meg,
se én, se társaim a bajban,
elejtett ügyünket a porból
mindig lesz, aki fölemelje.
Hát markoljuk csak azt a kardot
az utolsó szívdobbanásig,
jó fejedelmünk így akarta,
s mert így akarjuk mi magunk is,
amit elrendelt, teljesítjük.

Istenünk minket úgy segéljen.

Haza-sürgető

Tetszhalálból itt eszméltem,
fénylő, bár sovány időkben.
Hazám volt itt, úgy emlékszem,
igaz, még csak készülőben.
Magam is készültem akkor
valami pelyhedző jóra.
Mire is? Tán visszhangképpen
egy-két dalra, bátrabb szóra.

Ma már nem tudom a járást,
csak vaktában botorkálok,
leskel rám, hogy elbuktasson,

tátott gödör, halál-árok.
Csupa rémség, idegenség –
nincs-világban mit keressek?
Behálóznak, rámtapadnak
híg napok, ragacsos estek.

Miféle gonosz varázs ez:
hazám bukva, süllyedőben,
üregei mérget fújnak
nincs-világban, szörny-időkben,
szája romlással parázslik,
bomlott dühöt eregetve,
kormot köpköd, sarat öklend
frissen mosott kék egekre.

Azt hiszem, ideje volna
suhintani élesebben,
átpörgetni, megforgatni:
hol markoljam, merre kezdjem?
Aligvoltból sosemvoltba
hol visz ösvény, van-e térkép?
Mormolok, csak úgy magamban,
csöndre intett indulatban,
valami könyörgés-félét.

„Jöjjön el a szabadító,
aki bennünk készülődik,
ne siessen, ne is késsen,
és ne talpig hófehérben,
mint a csipkézett mesékben:
vasban jöjjön, harci vértben,
elszánások hajnalán,
vágjon neki nagy-merészen,
hogyha szennyben, hogyha vérben,
lándzsát fogva, döfni készen,
sárkányölő jobbkezeiben,
keljen át a hadak útján,
át az óperencián –

homlokán egy csillag égjen,
csillag égjen homlokán.”

Eretnek

Ha csillapul majd
a féktelen
történelem,
s merengő öblökön

ring csendesen
a végtelen,
ha majd a lángoló
vizek fölött
izzik-lobog
az értelem
vakító-fényesen –

a ráncatlan jelen
húsába hirtelen
beléhasít a tűz,
mely egykor átcsapott
a póznához kötött
eretneken.

Attila, téged mindenki tegez [*]

Attila, téged mindenki tegez,
és csak a keresztneveden nevez,
holott Sándor és Bandi, kikkel együtt lépegetsz
a gyémántporos csillagutakon,
mindenkinek Petőfi és Ady
(az kötekedő, ez részeges),
de ha azt mondom: József – ki gondolna rád,
inkább a názáreti ács,
vagy a rabszolgának eladott ótestamentumi álomfejtő
vagy egy rizs poros Habsburg-ivadék
rezdíti meg az emlékezet állóvizét –
te már csak Attila maradsz.

Persze, ha csillag vagy, ami kétségtelen,
egyike az imént megidézett
hármass csillagkép tűzpontjainak,
te sem lehetsz közelebb hozzánk,
mint a másik kettő, kiket családnevükön emlegetünk,
hiszen tőlünk, földi téblábolóktól
gyakorlatilag minden csillag egyformán távoli.

Ámbár az is lehetséges,
hogyan a közelség s távolság fogalma
éppen az ellentétes okból
veszti értelmét ez esetben:
vagyunk ugyanis egynéhányan,
kik bévül hordjuk ezt a
hármass csillagzatot,
mint rendjelet mellünk belső oldalán,
mint a szívünkhöz vezető

s onnan szétfutó ereket.
Ha pedig így áll a dolog,
akkor mindhárman egyek vagytok
egymással és velünk:
mi vagyunk ti, ti vagytok mi,
egység, amely összetöri a nyelvtant,
de az eszmei egynyelvűek azért
bizonyára megértik, mire gondolok.

És úgy hiszem, megértik azt is,
hogy nem a nagyságrendek összemérhetetlenségét
akarom kétségbe vonni,
egyenlő mércével mérve
szédelő porszemet és
szirtet, mely nekifeszül az időnek,
csak régi közhelyekről
fújom le a port,
vallva, hogy cseppben is
remeghet a tenger,
és az imbolygó mécsvilággal
a napsugár tör vágyakozva vissza
ősforrása felé.
Nem az önteltség beszél tehát,
nem a magát szivárványként kellető
buborék gögje szól belőlem,
amikor azt állítom kicsiny magunkról,
hogy belénk zárultak ők,
az égi óriások közt is óriások –
nem, nem a gög, hanem a
büszke öröm csap ki szavamból, úgy bizony.

És tán tudom is a választ,
hogy hármuk közül miért csak
a legfiatalabbat szólítjuk keresztnevén.
Pedig egyformán kedvesek nekünk
mindhárman: ők a mi
családunk, életünk, szerelmetes hazánk,
önnön orcánk, mely a porba buktatva,
annál mohóbban szívja magába és
szórja világgá a mélység
rejtőző ragyogását –
különbség ebben nincs közöttük.
Ám egyedül Attila,
szemünk fénye, a mesékből kilépő
legkisebbik fivér,
egyedül ő tudta az egyszeregy aritmetikai igazával azt
ami a másik kettőnek csak sejtésül adatott,
mert ő volt József, az álomfejtő,
aki összesodorja álmaink
homályló foszlányait
a *tudatos jövő* szálaivá –

ezért Attila ő nekünk,
és nem tévesztjük össze senkivel.

És azt hiszem, nemcsak én
gondolom így, de valamennyien,
mi valamennyien, akiknek
egyetlen félszeg sóhajtása is
viharzó kiáltás,
mennyekeket megdöngető,
komisz fellegeket gatyájukból kirázó
kiáltás, melyben a föld dübörög.

---

[*] Módosított változat. [\[vissza\]](#)

Az a fontos

Ha el kell köszönni,
az a fontos,
hogyan legyen kitől.

Ha le kell tenni mindent,
az a fontos,
hogyan legyen is mit.

Nekem van kitől,
tán többektől is,
mint reméltem.

Nekem van mit,
ha nem is annyi,
mint szerettem volna.

Nincs hát semmi baj.
Minden rendben,
ami rendben lehet egyáltalán.

Holnap történelem

Ferencz Lajos emlékének

Maholnap magam is
levetkezem, miként

káros szokást, az „én”-t,
leszek személytelen,
akár egy csepp eső,
hallgató, mint a kő,
semmit sem álmodó,
nem is emlékező.

Még jó is lesz talán:
nem kell majd intenem
magam, hogy csak lazán,
ne olyan feszesen,
ne rójak körre kört,
töprengve, hogy hazám
hová lett, hogyha volt,
s lesz-e még, és mikor –
Ínem kell csitítanom
magam, hogy csak lazán,
mert megpattan egy ér,
aztán majd nézhetem,
egy szélütött mit ér –

Hová lett, hogyha volt,
hová lett, s lesz-e még?
Van ok, több mint elég,
kört róni kör után,
keresve, merre van
valami értelem,
míg van egyáltalán –

A barátom halott,
s lám, éppen én vagyok,
aki elengedem,
aki búcsút dadog –
bár meglehet: nem én,
ez itt valaki más,
a hang is idegen,
megbillen, imbolyog,
pallója át nem ér
végtelen vizeken –

Mondjam-e, hogy „nyugodj
békében”? így szokás,
de érzem, semmiképp
nem dobban rá pecsét,
belső jóváhagyás,
ha élünk, meghalunk,
mégsem nyugodhatunk
mi nyughatatlanok –

nincs mód elmenni még,
maraszt egy-két dolog:

ki nem mondott igék,
begörcsölt dallamok,
valamit rendesen
be kell végezni még,
bár nincs elkezdve sem,
a kizökkent időt
helyre kell tolni még –

Ezért nem távozott
ő sem – velünk maradt,
szerény, aprócska fény
a barbár ég alatt,
csak egy pont, nem nagyobb,
de elszánt és konok,
akárcsak te meg én,
s egyszer majd fellobog –

Ne mondd hát, hogy halott,
ne hidd – a hír hamis,
tanácskozik velünk,
hogymit tegyünk s miképp,
ahogyan tegnap is,
kicsit se változott,
olyan, mint te meg én:
élet-melengető
e csonttá dermedő,
csikorgó végeken –

ma: rejtőző remény,
holnap történelem.

Napom, holdam

Napom, holdam
darabokban,
hol keressem,
aki voltam,
vagyis inkább
csak szerettem
volna lenni,
mégse lettem,
ezt a félszeg
holnemvoltage,
félíg-álmot
hol keressem?

Foga nő itt
napnak-éjnek,

sejtjeinkbe
itatódnak
gonosz füvek,
álnok mérgek,
az osztály is,
amely egyszer
biztatás volt,
szép ígéret,
inog-bukdos
öntudatlan,
megmártózik
híg sarakban.

De valami
messze fénylőt
mégis hagyott:
néhakori
önmagának
tükörképe
még hibátlan,
bennem ragyog,
élő jelkép,
nem holt fétis,
pedig hányán
tűzre vetnék
emlékét is.

Hol is lelne
más esélyes
szilárd pontot
Arkhimédész?
Tébolyodott
pörgéséből
ezt a bolygót
senki-semmi,
csak az osztály
lesz majd képes
helyretenni.

Az osztály, mely
néha már csak
csupasz váza
önmagának,
nincs bizalma,
hite vékony,
de azért a
hites szóra
olykor-olykor
még fogékony.

E világban,

mint veremben,
csak vergődnek
tehetetlen,
ha nem volna
bizonyságom,
hogyan osztály
őríz engem,
nem hagy cserben,
amíg rejtett
szívverését
én is őrzöm
a szívemben.

Vasvesszővel
eszméltető
vad ég alatt,
nincstovábbnak
pereménél
felébred és
erőre kap,
összerakja
holdam- napom,
s ha gyűlnek rám
barbár hadak,
karjába von,
nem engedi,
hogyan bántsanak.

Teremtés

Lesz-e vagy nem, ki tudja?
Egyelőre
nincs még se igen, se nem,
csak egy megfoghatatlan,
sejtésnyi rezgés, elnyelődő,
csak egy „talán”, vagy annyi sem,
csak a magába göngyölt semmi, amely
fájni se tud, ha beléhasít
az elmúlás hiánya –

a semmi, ahonnan időnként
csóvák lökődnek ki csokorra bomolva,
mint egy váratlan tűzijáték –

lesz-e vagy nem, persze, fontos,
de egyelőre mégis
inkább a képzelet számít,
a képzelet, amelyben

pillanatok, napok, évezredek
rovátkolják az időtlent,
egymásba forduló évszakok
értelmezik a tagolatlant –

vizek nyújtóznak, s íme, testet ölt
a felettük lebegő ige,
szelíden, gyönyörűen.

Fordítások

###

Adolf Glassbrenner [*] (1810-1876): **Bőség és ínség**

Bőségnek volt húga az ínség,
bátyjauránál ő a cseléd.
Bátyja tivornyáz – néki a száraz
kenyérből sem jut elég.

Csak tűrt, szolgált megalázva,
ki tudja, hány évszázadon át.
Sírt néha, jajongott – de a bátyja
meg sem hallotta szavát.

Vagy ha igen, hát belerúgott,
„Kell még? Nesze, vidd, a tiéd!”
A cseléd az eget kérte: „Segíts meg
De nem könyörült rajta az ég.

Egy napon aztán betelt a pohár,
valami azt súgta: elég!
Fejszét ragadott, s agyonütötte
bátyjaurát a cseléd.

---

[*] Német humorista, satirikus író, költő. [\[vissza\]](#)

Mali Sadio (Guineái népköltés)

Férfi ha férfival barátkozik,
barátoknak mondják őket,
asszony ha asszonnal barátkozik,
barátnőknek mondják őket,
de férfi ha asszonnal barátkozik,
szeretőknek mondják őket, bizony,
szeretőknek mondják őket, bizony.
Hadd szeresselek hát szerelemmel,
te gyöngyfogú lány,
te gazellanyakú,
hiszen társ nélkül az emberfia
sorvad, mint víz nélkül a fa.

Aimé Césaire: Hazatérés a szülőföldre

(Részletek)

Ha nappallá serdül a hajnal, kipattannak az öblök rügyei a
partok gyenge ágán; ó, Antillák, ti éhesek, ti himlőverte
szigetek, ti alkohollal aláaknázott, tenger iszapjába
feneklett, városok porába feneklett, szerencsétlen Antillák!

Ha nappallá serdül a hajnal, az utolsó, a legmagányosabb is
kihegesedik, pörk a hullámok sebén; a vértanúk sebén, akik
nem tanúk többé; a vérvirágokon, melyek lehullnak, és
szirmaik szétszóródnak a haszontalan szélben, mint a
fecsegő papagájok rikkantásai; hazugul mosolygó, elaggott
élet, félig elnyílt ajkai közt üres szorongás; elaggott
nyomorúság, a nap alatt csendben rothadó; elaggott csend,
melyből langyos genny szivárog, létünk félelmes
hiábavalósága.

Ha nappallá serdül a hajnal, a törékeny földcsíkon, melynek
homályát megszegyeníti majdani, holnapi fénye – a keskeny
csíkon vulkánok tüze lobban, s a habok elsodorják a nap
túlérett foltjait, és nem lesz itt más, mint álmatag bizserges,
ezt fogják csipegetni a tenger madarai – nem lesz más, mint

az álmok homokja és a mámoros ébredése.

*

Ebben a mozdulatlan városban feketén komorlik a tömeg, s nincs köze semmihez, ami kifejeződik, ami megvalósul, ami szabadon bomlik ki a fényre, e sugaras földre – az ő földjére. Nincs köze a franciák Jozefin császárnéjához, aki odafenn szötte álmait, magasan a fekete népség felett. Sem a felszabadítóhoz, aki szabadító hadjárataiban fehér kővé merevült. Sem a hódítóhoz. Sem ehhez a megvetéshez, sem ehhez a szabadsághoz, sem ehhez a merészséghez.

Ha nappallá serdül a hajnal, ez a mozdulatlan város felbukkan a mélyben, a lepra, a sorvadás, az éhínség mélységeiben, ahol félelmek kuporognak a vízmosásokban, félelmek csüngenek a fákon, félelmek süppednek a földbe, félelmek ereszkednek le az égről, félelmek sűrűsödnek, és a szorongás mocsári gőze száll.

*

Ha nappallá serdül a hajnal, egy másik házikó, egy szűk utcában búzló aprócska viskó, mely rothadt fa-zsigereibe rejti a patkányok tucatait és hat testvérem zsváját, keyetlen viskó, mely hajthatatlanságával megőrjíti hóvégeinket, és hóbortos apám, akit mindig ugyanaz a nyomorúság rágcsál – én sohasem tudtam, hogy miféle –, apám, akit egy váratlan varázslat mélabús gyengédségbe ringat, vagy vörösre szítja felcsapó dühét; s anyám, ki a pedált tapossa, mert éhségünk csillapíthatatlan, tapossa nappal, tapossa éjjel, még éjjel is felriaszt a lába, mert fáradhatatlan, és éjjel is tapos, a varrógép pedig mély sebet mar az éjjel lágy húsába, pedálja föl-le jár, na éjjel van, ha nappal, mert éjjel-nappal éhesek vagyunk.

*

Ha nappallá serdül a hajnal, felkel az egykori szél, az elárult hűség, mely kibúvót keres, és az a másik, az európai hajnal...

Elutazni.

Ahogy vannak hiéna-emberek és párduc-emberek, én zsidó-ember leszek
kaffer-ember
kalkuttai hindu
vagy harlemi néger aki nem szavaz

Az éhség embere, a megaláztatásoké, a megkínzásoké,
akit bármelyik pillanatban elkaphatnak és agyonverhetnek,
megölhetnek – igen, megölhetnek, anélkül hogy bárkinek
számot kellene róla adniuk, anélkül hogy bárkinek is
magyarázattal tartoznának

zsidó leszek
pogromok zsidója
kivert kutya
csavargó koldus

*

Elmegyek a sikolyoktól felvert Európából
ahol csendesen áramlik a reménytelenség
elmegyek a riadt Európából mely ismét
magához tér és többre tartja magát a kelleténél
akarom ezt a szép
ezt a messze kalandozó önzést
s ahogy a múltat szántom emlékek fordulnak ki az
engesztelhetetlen barázdákból.

Mennyi vér az emlékezetemben! Lagúna vörösük az
emlékezetemben.

Tükrén koponyák ringanak. Koponyák, nem vízirózsák.
Lagúna vörösük az emlékezetemben. Partjaira nem
teregettek női ágyékkötőket.
Emlékeimet bekeríti a vér. Emlékeimet hullák övezik!

*

Ó baráti fény
friss forrása a fénynek
kik nem találták fel sem a puskaport sem az iránytűt
kik sohasem tudták megzabolázni sem a gőzt sem az
elektromosságot
kik nem kutatták fel sem a tengereket sem az
égboltozatot
de nélkülük a föld nem volna föld

négerségem nem kődarab, süketsége kiszögellik a
napok zshivajára
négerségem nem hályogos holtvíz a föld halott szemén
négerségem nem torony nem székesegyház
de megmerül a föld vörös húsában
megmerül az ég izzó húsában
áttöri a türelem csüggeteg homályát.

Üdv mindazoknak, akik semmit fel nem találtak

semmit fel nem fedeztek
semmit meg nem zaboláztak
de létüket a dolgok lényegére bízzák: hadd sodorja őket
nem ismerik a felszínt de a dolgok sodrása elragadja őket
játsszák a világ játékát, mi gondjuk rá hogy megzabolázzák.

*

Halljátok a fehér világot
hogy belefáradt a nagy erőlködésbe
lázadozó ízületei megroppannak a gyémánt csillagok alatt
rejtelmes testén átüt a kékcél merevség
hallgasd hogy kürtölik áruló győzelmei a vereséget
figyeld a pompás alibik mögött hitvány botladozását

Kegyelem mindentudó győzteseinknek!

Üdv a testet öltött könnyek vajúdásának
és mindazoknak akik semmit fel nem fedeztek
semmit meg nem zaboláztak

üdv a boldogságnak
üdv a szerelemnek
üdv a testet öltött könnyek vajúdásának.

S midőn nappallá serdül a hajnal, férfi-imát mondom:
ne halljam se a nevetést se a sikolyt ne lássak mást mint
ezt a szépséges várost
amelynek jövendőlkök
adjátok meg nekem a varázsló vad hitét
adjátok meg kezemnek a formálás hatalmát
legyen a lelkem keményebb a kardnál
nem keresek kibúvót. Formáljatok engem hajó orrává
mely a vizet hasítja
formáljatok olyanná hogy apák testvérek és fiúk közt
ne az egyik legyek hanem legyek én az apa a fiú a
testvér
ne férj a férjek között hanem ennek az egyetlen népnek
a szeretője.

Formáljatok engem lázadozóvá minden hiúság ellen, de a
néphez kezessé
amilyen az ököl, a kar csattanója!
Formáljatok vére megbízottjává
haragba letéteményesévé
formáljatok azzá aki pontot tesz a mondat végére
és a legelső szót kimondja
formáljatok merengő áhítattá
de hadd legyek az elvetett mag is

hadd legyek e rangos művek művese

ideje felszedelőzködnöm nem félek az úttól –

De ha nekivágok óvjak meg minden gyűlölettől
ne engedjétek gyűlölnöm azt, akit nem tudok gyűlölni
mert ha elsáncolom is magam ebben az egyetlen fajban
ti azért ismeritek az én zsarnoki szerelmemet
ti tudjátok hogy nem más fajok gyűlölete készítet
felásni ennek az egyetlen fajnak a földjét
hanem az egyetemes éhség
az egyetemes szomjúság.

*

S lám, talpon vagyunk már, hazám meg én, hajunk
kibomlik a szélben,
apró kezem hatalmas tenyerébe simul, s az erő nem
bennünk van, hanem felettünk, egy hangban, amely átfúrja
az
éjt és a hallgatást, mint egy apokaliptikus darázs fullánk- ja.
S a hang kimondja, hogy Európa századokon át
hazugságokat és mételyt diktált belénk, mert egyáltalán nem
igaz, hogy az ember műve bevégeztetett
hogy semmi dolgunk a földön
hogy elegendő a világ nyomába szegődnünk
hiszen az ember műve még csak most kezdődik
az embernek még meg kell döntenie tettvégya zugaiban a
megkövült tilalmakat
és egyetlen fajnak sem előjoga a szépség, az erő, az értelem
és mindenkinek helye van a hódítás találkozáján s ma már
tudjuk hogy
a nap földünk körül forog s csak azt a csíkját ragyogja be
amelyet
akarunk jelöl ki és bármelyik csillag lezuhan az égről
ha korlátlan hatalmunk alapján így parancsoljuk.

*

A süllőszagú fekete nép ráismer szétáramló vérében
a szabadság fanyar ízére

És talpraáll a fekete nép

A néger aki ült
feláll – ki várta volna –

áll a hajófenéken
áll a kabinban
áll a fedélzeten
áll a szélben
áll a napsütésben
áll a vérben

áll

és

szabad

áll a fekete nép s nem szerencsétlen eszelősként tengeri
szabadsága és nélkülözései közepette kényre-kedvre
sodortatva a hullámoktól

nem:

talpraállt – ki várta volna –

talpon áll a kötélzetnél

a kormánynál

az iránytűnél

a térképnél

a csillagok alatt

áll

és

szabad

Vietnam – a háború dalaiból

Te Hanh: Hullámmoraj

Téged dalollak én, szikrázó óceán,
téged, szülőföldem, derűs és messzi Dél –
a fészket, ahová minden nagy út után
a költöző madár pihenni visszatér,

a keskeny partszegélyt, melyet más nem jelez
a térképen, csak egy rövidke zöld vonás –
a homok és azúr vakító tája ez,
ahol szerelmi dal minden szívdobbanás –

az álmok földje, és mégis való világ,
ahol minden hullám a szívemig szaladt,
s a víz oly ringatón görgette dallamát,
mint bűgő verssorok, kísértő szép szavak.

Azt zengem én, aki ott él a partokon:
a matrózt, a halászt, kis Aj-t, Duong apót –
időtlen életük az enyémmel rokon,
s úgy tart, mint vascölöp a kikötött hajót –

zengem a névtelent s mégis magasztosát,
s ami hozzá kötöz: emlékeim sorát –
ó, fecskék évszaka! Ó, repülő halak!

Ó, tajtékos vizek – szerelmek, éjszakák!

S ha versem görcsbe fúlt, elcsukló fájdalom,
ne ródd fel, olvasóm, ne ítéld érte meg:
szülőföldem sorsán ha elgondolkodom,
mosolyra nincs erőm, hangom beléremeg.

Dal a k'niafa árnyékáról

(Népköltés)

Amikor a mezőn jártam
lábam elé szállt egy árnyék
Árnyéka a k'niafának
betakarta gyöngé mellem
Este rólad álmodoztam
s nem jött álom a szememre

Anyád is a mezőt járta
s leszállt hozzá az az árnyék
Árnyéka a k'niafának
anyád hátát simogatta
és anyádnak aznap este
eleredt a könnye érted

Kérdeztem a k'niafától:
– Mondd, a szelek hová futnak?
– Oda, ahol a nap ébred...
Anyád pedig ezt kérdezte:
– Húvös vízzel ki itat meg?
– Észak vize itat engem...

Földről álmodik a hernyó
erdőről a phi-madárka
Anyád meg én mindig rólad
akit Észak vize húsít
mint a szelet és az árnyat
árnyékát a k'niafának

To Huu: Anyám

Ha sátrat üt az éj fenn a hegyfokon,
anyámmal szólok én, róla álmodom.

A hegy felől a szél felhőket terel –

anyácskám, meg ne fázz, az eső ha ver,

ha megcibál a szél, a nedves, hideg,
s bokáig vízben állsz, a rizst ülteted...

Hány új palánta nő lépteid nyomán!
Ahány szál, annyiszor gondolsz rám, anyám –

eső ver a sötét, lucskos ég alatt:
ahány csepp, annyiszor gondol rád fiad.

Rád gondolok, tudod – ó, hidd nékem el,
tíz évi háború sem túl nagy teher:

ami mögöttem áll, tíz rossz év csupán –
te hatvan éve túrsz, kedveském, anyám.

Túrsz, mint e föld, mely úgy összenőtt veled,
hogy rád találok én, bárhová megyek,

hány őserdőn, hegyen, folyón keltem át,
s hány asszony úgy ölelt, mint édes fiát!

Felnöttem, nélküled. Nincs más bánatom,
csak a tiéd, anyám, csak te fájsz nagyon.

Mint ék, hasít közénk tíz év messzeség –
de a kezed fogom, mindenem tiéd,

ne sírj hát, kedvesem! Könny nélkül szeress;
meglásd, még megjövök – majd ha béke lesz.

To Huu: A kis Luom

Hanoiból, egy óvárosi házból
indultam el én
véres Huéba, hol élt egy
aprócska öcsém –

fecsegő-csőrű madárka,
pozsgás, helyre legény,
táncos a lépte, a sapka
csálén áll a fején –

„Hallod-e, bácsika – súgja –,
futár vagyok, úgy nézd, bizonyám!
Mang Cában jól megy a dolgom,
ha keresnél, ott a tanyám!”

Aztán ágaskodva, vidáman,
valamit még odasúg:
„Viszontlátásra, elvtárs!”
Kacarászik, s tovafut.

Fut, fut az öcskös – így fut a felhő,
így fut a víz meg a szél.
Így fut a perc is, a hónap, az évszak –
májusban jött róla levél –

Egy reggel, alighogy a nap kelt,
útnak eredt a gyerek,
cédula volt a zsebében,
harci parancs, üzenet,

cikázva a frontvonalak közt,
meggömbülve szaladt,
hol a rizs hányja kalászát,
hol dongnak a vasdarazsak –

előre, ne félj a golyóktól!
Sürgős! – és szinte repült a fiú –
Sorozat – beleroppan az ég is,
láng lobban, hegyes és iszonyú –

a csálé sapka leperdül,
árnyék zuhan el feketén,
zizzen a rizs, letörött a kalásza,
vércsepp ég a hegyén –

Luom, te vagy az?
Kicsikém!

ISBN 978-963-06-3239-3

A szerző kiadása

Tipográfia: Domján István
